Stedfrysk, Biltsk, Midslânsk, Amelânsk

Suresh, Antsje en Hilke

Pro connect

- Download de app: proconnect

Stedsfrysk

Stedfrysk

Skiednis

- It ûntstean fan it Stedsk
- Albrecht fan Saksen.
- 1515: Fryslân ûnder Bourgondysk hearskippij
- Bourgondiërs mei in net-Fryske taal
- Yn it bysûnder nei de Frykse stêden.
- Taal fan de frjemdlingen.
- Nije taal.
- De stêden Drylts, Sleat, Warkum en Hylpen wienen gjin bestjoerssintrums. Hjir wu dy taal dan ek net praten.

Stedfrysk

- It Stedsk is ûnstien út it Nederlânsk en Frysk, dus de wurdskat is ek ôfkomstich út dy twa talen. Soms wike de wurden fan beide talen ôf.

Nederlânsk	Frysk	Stedsfrysk
Tegen	Tsjin	Teugen
Spelen	Spylje	Speule
Kort	Koart	Kurt
Kip	Hin/pyk	Kyp
Kind	Bern	Kyn

Kwis

Biltsk

- 1398: Albrecht fan Beieren krijt it Bilt.
- 1498: Albrecht fan Saksen --> krijt it Bilt.
- 1505: it lân wurdt yndike, grûn komt yn hannen fan Fryske en Hollânske pachters.
- Hollanners komme út Súd-Hollân en West-Fryslân.
- It Bilt wurdt foaral Hollânsk.

Biltsk
Dirck Jansz

- Skreaun in oantekeningeboekje oer syn deistch bestean.
- In soad Biltsk trochhinne kipe.
- Brûkt in soad wurden dy't hjoeddeiske Biltsk ek brûkt wurde.
  - Blitschep → blitschap

Biltsk
stavering

- ú, u en eu → y, i, ee
  - deur/doar → deer
- Lêste 500 jier is it Biltsk blykber op guon punten net allinnich fernederlânske, mar ek ferfryske

Dirck Jansz.	Modern Biltsk	Frysk
Dartijen	Dartyn	Trettjin
Kars	Kars	Kers
Sne	Snee	Snie

Midslânsk

Skylge: Nederlânsk, Frysk, Aastersk, Westersk (Skylgersk), Midslânsk

(Noard) Hollânsk dialekt mei Frysk substraat

Pear hûndert (âldere) sprekkers om Midslân hinne

Midslânsk
Skiednis

- Om 700 hinne: bewenners op Skylge
- 1400-1942 Hollânske oerhearsking (Noard-Hollân)
- Oarspronklik Frysktalich (âld-Frysk)
- Midslân: bestjoerssintrum
- 1942 Skylge heart by Fryslân

Midslânsk

- Gjin offisjele status: streektaal
- 2004 Wurkgroep wurdlist
- Plannen foar in wurdboek fan de trije Skylger dialekten
- Jo Smit: skriuwer yn it Midslânsk

- Underwiis: sûnt 1980 Frysk ûnderwiis basisskoallen ferplichte
- Skylge hat frijstelling, folt de tiid mei it fak “hiemkunde”

Midslânsk
stavering

- Stavering en sinbou: Nederlânsk dialekt mei Fryske ynslach:
  - Hurde “g” (goed)
  - Folle mear lûden en twalûden as yn it Nederlânsk
  - Protte “Frysk-eftige” wurden
  - Weromwurkjend foarnamwurd
  - Folchoarder tiidwurden (ik vind dat elkien swemme kanne mot)
  - Gjin einlûdsferkerping (goed, bêd)

Midslânsk

Westers	Meslônzers	Aasters	Fries	Nederlands
schún	schuur	schún	skuorre	schuur
bon	kyn	ben	bern	kind
famke	meiske	famke	famke	meisje
tsjies	keas	tsjies	tsiis	kaas

Amelânsk

Amelân: Nederlânsk, Amelânsk

Hollânsk dialekt mei Frysk substraat

1500-2900 sprekkers (jong en âld) op
niele eilân

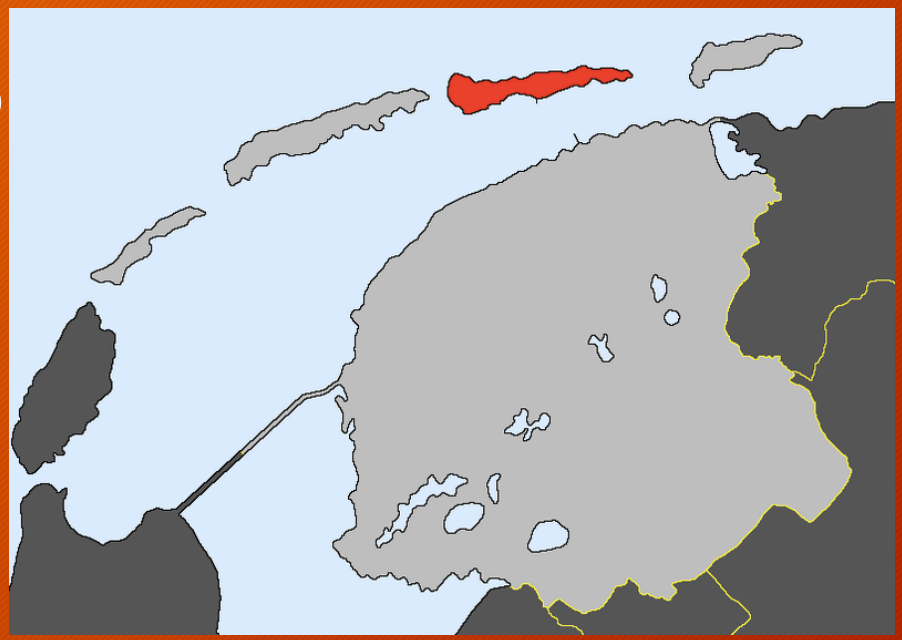

Amelânsk
skiednis

- Om 700 hinne: bewenners op it Amelân (8ste iuw)
- Om 1400 hinne: Amelân skonken oan de Hollanners
- Oarspronklik Frysktalich (âld-Frysk)
- Fan 1430 ôf: selsstannich mini-steatsje
- Om 1800 hinne: Amelân wurdt diel fan Fryslân (Frânsk-Bataafske tiid)
- 16e – 18e iuw: Untfrysking:
    - Lizzing yn see, skip- en walfiskfeart, kontakten mei Hollân
    - Fammen gienen nei Amsterdam te “tsjinjen”
- Hollum: haadplak, wurdt it earst Hollânsk praat

Amelânsk
West en East

West-Amelân (Hollum, Ballum) – East Amelân (Nes, Buren)

Doe:

- Hast twa eilannen, net folle kontakt
- Plakken fier út inoar
- Geloof (east Katolyk, west Protestant)
- West: 16e iuw Hollânsk
- East: oant 18e iuw Frysk (dêrnei oars, better Hollânsk)

Hjoeddeis:

- Religieuze skieding spilet gjin rol mear (wol kultuerferskil)
- East: toerisme (fear)
- West: lânbou
- East giet losser om mei tradysjes
- West wol âlde tradysjes yn stân hâlde
- Kontakten jongerein east en west folle grutter (Middelbere skoalle Nes).

Amelânsk
ferskil

West	East
Protestant	Katolyk
16e iuw Hollânsk	18e iuw Hollânsk
Lânbou	Toerisme
Tradysjes yn stân hâlde	Los mei tradysjes

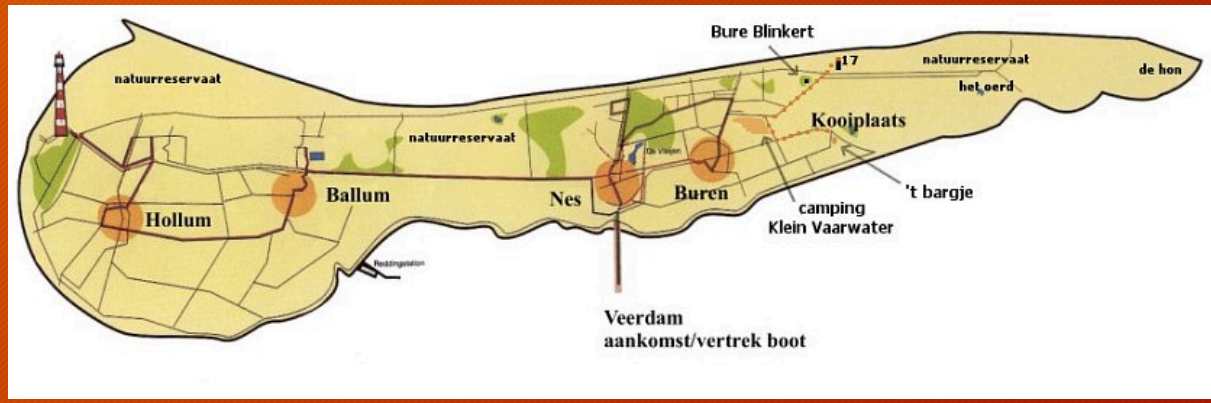

Amelânsk

- 1987 Wurdboek Amelânsk (Oud)
- Mear Amelânsk as skriuwtaal: krante, toanielstikken, muzyk
- 2016 Nij wurdboek Amelânsk (Oud en Dyk)
- Underwiis: sûnt 1980 Frysk ûnderwiis basisskoallen ferplichte
- Amelân hat frijstelling, folt de tiid mei it fak “hiemkunde”

- Amelânsk: populêr, hege maatskiplike status:
  - Amelanners (gjin Friezen/Nederlanners)
  - Skiednis ûnôfhinklike steat
  - Sletten mienskip

Amelânsk

- Stavering en sinbou: Nederlânsk dialekt mei Fryske ynslach:
- Hollânske (Amelanner) wurdskat, Fryske grammatika
  - Sk (net sch)
  - Meartallen (hjerrings, ingels)
  - “Dookje/jookje”
  - Protte lûden en twilûden (noch mear as it Frysk)
  - Hurde “g” (goed)
  - Stomme “r” (apostrof)
  - Gjin einlûdsferkerping (goed, bêd)

Midslânsk en Amelânsk

- Eilândialekten oare ûntwikkeling as oare dialekten:
  - Isolearre lizzing
  - Kontakt mei protte talen en dialekten
- Wintertiid:
  - Romte en tiid foar eigen kultuer
  - Taal yn stân hâlde

Kwis

It Biltsk is skonken oan Albrecht fan Beieren yn 1398.

Wier of net wier

Wêr wurde mear ferskillende talen en dialekten sprutsen?

Skylge of Amelân

De omgongstaal op it Bilt wurdt it Frysk.

Wier of net wier

Hoefolle talen en dialekten wurde der yn totaal sprutsen op Skylge?

4 of 5

Dirck Jansz wie in man dy't it Biltsk foarm hat jûn.

Wier of net wier

Kwis

Wêr wurdt it nijste, modernste dialekt sprutsen?
West Amelân of East Amelân

It wurd *kers (Frysk)* is yn't modern Biltsk en Dirck Jansz. *Kars*
Wier of net wier

Hokker dialekt hat mear kâns om te oerlibjen?
it Amelânsk of it Midslânsk

Aastersk, Westersk, Midslânsk en Amelânsk binne Hollânske dialekten mei in Frysk substraat.
Wier of net wier

Tige tank foar jim oandacht!

- Hawwe jim noch fragen?